

آموزش مهارت زندگی اجتماعی کودکان در رسانه‌های کرد زبان

حسین سلطانیان^۱، فؤاد حبیبی^۲

۱. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، گرایش روزنامه نگاری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. استادیار، گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

فصلنامه راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره هفتم، شماره بیست و پنجم، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۱۵۹-۱۴۶

چکیده

یکی از راه‌های آموزش و یادگیری مهارت‌های زندگی، استفاده از رسانه است. پژوهش حاضر باهدف شناسایی شاخصه‌های مهارت‌های زندگی مطابق سازمان بهداشت جهانی در برنامه‌های کودک سیمای مرکز کردستان انجام شد. روش پژوهش کیفی و از نوع استقرایی است. جامعه پژوهش شامل برنامه‌های کودک سیمای مرکز کردستان در نیمه اول سال ۱۴۰۳ هست. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش تحلیل محتوا به شیوه کدگذاری استفاده شد جهت اطمینان و اعتباربخشی به دقت و صحت داده‌ها از روش به خود بازبینی محقق و فن کسب اطلاعات دقیق موازی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط مؤثر و ارتباط بین فردی از اهداف اصلی برنامه به پولکان نیشتمان هستند. این برنامه با تمرکز بر فعالیت‌هایی مانند کار تیمی، مشورت با بزرگ‌ترها، همکاری در خانواده، تقویت روابط دوستانه، فعالیت‌های فرهنگی و هنری، ایجاد شادی و نشاط، و حمایت از آموزش، به تقویت مهارت‌های ارتباطی و تعاملات اجتماعی در جامعه کمک می‌کند. بحث و نتیجه‌گیری پژوهش حاضر حاکی از آن است که مهارت‌های زندگی در برنامه‌های کودک سیمای مرکز کردستان دربرگیرنده ابعاد و ویژگی‌هایی است که اهمیت آن توسط سازمان بهداشت جهانی مشخص شده است.

واژه‌های کلیدی: نوجوانان، کودک، مهارت‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌های کرد زبان.

فصلنامه راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره هفتم، شماره بیست و پنجم، بهار ۱۴۰۴

مقدمه

آموزش مهارت‌های زندگی به‌عنوان ابزاری برای بهبود کیفیت زندگی و مقابله با چالش‌های روزمره، از اهمیت بالایی برخوردار است. این مهارت‌ها به افراد کمک می‌کنند تا با مشکلات زندگی به‌طور مؤثر کنار بیایند و توانایی‌های خود را برای پاسخگویی به نیازهای جامعه تقویت کنند (شارما و شارما^۱، ۲۰۱۷).

امروز رسانه به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی انتقال و گسترش ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی در رفتار کودکان و نوجوانان نقش مهمی دارد (منتظر قائم و حاجی کاظم تهرانی، ۱۳۹۳). یکی از لوازم حیاتی در عرصه برنامه‌سازی کودک در رسانه ملی، لزوم شناسایی کودک هدف، یعنی کودک ایرانی است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱). بهره‌مندی کودکان از تلویزیون به سه مورد اصلی تقسیم می‌شود که نخستین مورد، اشاره به لذت مثبتی دارد که در نتیجه سرگرمی ایجاد می‌شود. دومین مورد، اشاره به استفاده اطلاعاتی از تلویزیون مثل چگونگی پوشش و انجام رفتار است و سومین مورد اشاره به سودمندی اجتماعی به‌عنوان یکی از نقش‌های اصلی دارد (لیمیش^۲، ۲۰۱۵). ژوئن بری معتقد است امروز کسی که چگونه ارتباط برقرار کردن را نمی‌داند، مثل یک انسان بی‌سواد است که سواد خواندن و نوشتن ندارد (بری^۳، ۱۹۹۳).

مهارت‌های زندگی کودکان و نوجوانان را قادر می‌سازد که از دانش، نگرش و ارزش‌های خود به نحو مطلوب و شایسته‌ای ارتباط برقرار کنند و نتایج مثبت به دست آورند. در همین راستا سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۰۳ مهارت‌های زندگی را توانایی لازم برای رفتار مثبت و سازگارانه‌ای می‌داند که فرد را قادر می‌سازد با چالش‌ها و نیازهای زندگی روزمره به‌طور مؤثر برخورد کنند (رضایی میرقاید و ساجده، ۱۴۰۱). نظر به این بستر کلی، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان رسانه ملی کشور در آموزش مهارت‌های زندگی به‌طور عام و آموزش مهارت‌های زندگی به‌طور خاص نقش اساسی دارد. تفاوت‌های فرهنگی و زبانی در منطقه کردستان چالش‌هایی را برای آموزش مهارت‌های زندگی از طریق رسانه‌های کردزبان ایجاد می‌کند، اما درعین‌حال فرصت‌هایی نیز برای تولید محتوای متنوع و متناسب با نیازهای مختلف فراهم می‌آورد. رسانه‌های کردزبان با توجه به این تفاوت‌ها و تولید محتوای آموزشی متناسب با هر منطقه، می‌توانند نقش مهمی در ارتقای مهارت‌های زندگی و بهبود کیفیت زندگی مردم کردستان ایفا کنند. خوشبختانه بسیاری از کشورها، از جمله ایران، برنامه‌های آموزش مهارت‌های زندگی را در سیستم آموزشی خود گنجانده‌اند و از رسانه‌ها به‌عنوان ابزاری مؤثر برای گسترش این آموزش‌ها استفاده می‌کنند (رضایی و محمدی، ۱۳۹۴). این پژوهش باهدف بررسی نقش رسانه‌های استانی، به‌ویژه سیما مرکز کردستان، در آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان انجام شده است. پژوهشگر درصدد است تا نحوه استفاده از رسانه را در برنامه‌های کودک به پولکان نیشتمان برای آموزش این مهارت‌ها تحلیل کند و تأثیر آن را بر رشد و سلامت کودکان بررسی نماید.

¹ Prajapati, Sharma and Sharma

² Lemish

³ Bree

پیشینه پژوهش

گرچه پژوهش‌های قابل توجه و ارزشمندی پیرامون کودک و مهارت‌های زندگی کودکان در رسانه صداوسیما صورت گرفته است، اما در زمینه موضوع در دست بررسی، آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان، در شبکه‌های کرد زبان پژوهش جدی انجام نشده است. این پژوهش باهدف علمی و علمی کاربردی و با تمرکز بر شبکه‌های استانی و تمرکز و تأکید بر شناسایی آنچه کودک در عمل از مجرای رسانه از زندگی فهم می‌کند و کانون توجه قرار دادن برنامه کودک به زبان کردی که تا حد زیادی مورد غفلت واقع شده است و اینکه شبکه استانی چقدر در آموزش مهارت‌های زندگی موفق بوده است این پژوهش را از سایر پژوهش‌ها متمایز می‌سازد. بااین‌حال برخی از پژوهش‌های انجام شده در این حوزه عبارت‌اند از:

قنبری، پیر خائفی و محمدی (۱۴۰۱)، در پژوهش با عنوان «اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر رفتار خود نظارتی و تفکر خلاق کودکان» چنین استدلال می‌کنند که هدف این پژوهش مطالعه تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر رفتار خود نظارتی و تفکر خلاق کودکان است. روش پژوهش از نوع نیمه آزمایشی طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه و پیگیری دو ماه است. جامعه آماری پژوهش کودکان ۹ تا ۱۱ ساله تهران در سال (۱۳۹۸) است. یافته‌های پژوهش نشان داد که مداخله آموزش مهارت‌های زندگی بر خود نظارتی کودکان و تفکر خلاق در مرحله پس‌آزمون مؤثر است و این تأثیر در مرحله پیگیری نیز پایدار است. نتیجه‌گیری بنیان‌های دانش، مهارت و نگرش‌ها از دوره کودکی شکل می‌گیرند و اهمیت و ضرورت آن‌ها برای خاص و عام پذیرفته شده‌اند؛ پس ضروری است که هر تحول و نوآوری آموزشی را از سال‌های اولیه کودک موردتوجه قرارداد و برنامه‌ریزی برای کودکی و بعدازآن را بر پایه و بنیان قوی بنا نهاد.

همچنین آقا ملایی و همکاران (۱۳۹۹)، پژوهشی را با عنوان «ارائه الگوی مطلوب مهارت‌های زندگی بر سواد رسانه‌ای شهروندان» یافته‌های پژوهش نشان داد که مهارت‌های زندگی بر ابعاد سواد رسانه‌ای و همچنین مهارت‌های زندگی و مؤلفه‌های آن بر سواد رسانه‌ای شهروندان تأثیر دارد.

سعادت‌مند (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان «انتقال مفاهیم اخلاقی به کودکان در برنامه‌های ترکیبی تلویزیون با مطالعه موردی دروغ‌گویی و راست‌گویی» که با روش اسنادی و کتابخانه‌ای، دریافتند که استفاده از شیوه‌های بیان غیرمستقیم مانند داستان‌گویی، شعر گویی، نمایش، فیلم و پویانمایی موفقیت بیانی تأثیرگذاری دارد و روح مخاطب را ناخودآگاه درگیر و انگیزه پذیرش مطلب را بیشتر می‌کند. سنین کودکی سنین بایدها و نبایدها نیست. تنها با رفتار و روش آموزش غیرمستقیم می‌توان ارزش‌ها را به کودکان نشان داد. روش آموزش بصری همراه با داستان‌پردازی برای کودک نقش مهمی دارد.

مصطفوی کهنکی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان نقش رسانه‌های شنیداری در سلامت اجتماعی (مطالعه موردی شهروندان شهر تهران)، نتایج پژوهش نشان داد که میان «مدت‌زمان» استفاده از رسانه شنیداری با افزایش سطح سلامت اجتماعی شهروندان تهرانی در نمونه موردبررسی، رابطه همسو و معناداری وجود دارد، با این تأکید که مدت استفاده از رسانه شنیداری منجر به افزایش سطح سلامت اجتماعی نمی‌شود بلکه سطح فراگیر و نحوه اطلاع دهی زمانی که با اطمینان به رسانه همراه شود، در ارتقای سطح سلامت اجتماعی پاسخگویان مؤثر خواهد بود.

اسماعیل‌زاده (۱۳۹۳)، در یک تحقیق دیگر با عنوان «بررسی رویکردها و رویه‌های آموزش مهارت‌های زندگی در چند کشور جهان و استخراج تجارب قابل قیاس با ایران» راهنمای برنامه درسی مهارت‌های زندگی، در کشورهای کانادا، آمریکا، استرالیا، هند، مالزی، ویتنام و آفریقای جنوبی، با ایران مقایسه گردید. نتایج این تحقیق نشان داد که در ده سال اخیر برنامه مهارت‌های زندگی دوره ابتدایی در ایران در مقایسه با کشورهای فوق، بیشتر به مسائل معنوی، فضایل اخلاقی و محیط‌زیست پرداخته است. پرو بست (۲۰۱۷)، تأثیر آموزش سواد رسانه‌ای با استفاده از مباحث کلیدی سواد رسانه‌ای برای آموزش توانمندی، مریان می‌تواند دانش آموزان را با راهبردهای تجزیه و تحلیل، ارزیابی، ایجاد و اقدامات مسئولانه در دنیای دیجیتال در کنار مهارت‌های اجتماعی و عاطفی که معمولاً با بسیاری از عواطف اجتماعی و احساسی و اختلالات رفتاری همراه‌اند. ماریانی (۲۰۱۴) طراحی مدل سواد رسانه‌ای برای کودکان اندونزیایی با رویکرد اجتماعی و فرهنگی، با روش کیفی مصاحبه‌ای، یافته‌های پژوهش فوق، ضمن توجه ویژه به نقش تربیتی آموزگاران و والدین و همچنین ظرفیت تعامل دانش آموزان با گروه همسالان، بر ضرورت توجه به نقش مؤلفه‌های فرهنگی برکنار مؤلفه‌های فناوری و تعلیم و تربیت آموزش رسانه‌ای تأکید می‌کند. ارازکان (۲۰۱۳)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر مهارت‌های ارتباطی، بین فردی و حل مسئله بر خودکارآمدی اجتماعی که با روش همبستگی بر روی ۴۹۴ دانش‌آموز دبیرستانی در ترکیه پرداخته شده است. نتایج به‌دست‌آمده ناشی از این است که مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های حل مسئله و بین فردی ارتباط معناداری با خودکارآمدی اجتماعی داشتند و پیش‌بینی کننده خوبی برای خودکارآمدی اجتماعی بودند.

مفهوم مهارت‌های زندگی

سازمان جهانی بهداشت (۲۰۰۳)، مهارت‌های زندگی را به‌عنوان توانایی‌های روانی و اجتماعی برای رفتار انطباقی و مؤثر که افراد را قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثری با مقتضیات و چالش‌های زندگی روزمره مقابله کنند تعریف کرده است. آموزش این مهارت‌ها موجب ارتقاء رشد شخصی و اجتماعی، محافظت از حقوق انسان‌ها و پیشگیری از مشکلات روانی و اجتماعی می‌شود. مهارت‌های زندگی مهارت‌هایی هستند که فرد را قادر می‌سازد تا در ارتباط با سایر انسان‌ها، جامعه، فرهنگ و محیط خود مثبت و سازگاران عمل کرده و سلامت روانی خود را تأمین کند (اسپینوال^۱، ۲۰۱۰)، همه‌فعالیت‌های آگاه و ناآگاهانه انسان زمانی مفهوم خواهد داشت که هدف نهایی از زندگی روشن باشد. هدف فرد از کار کردن، تولد، تحصیل علم و حتی ادامه زندگی، هدف از زندگی و ادامه آن، پایه نگرش انسان و جهان‌بینی او محسوب می‌شود. در نتیجه انسان هدفمند، مهارت جو و روشمند است. یکی از اهداف مهم زندگی آموزش مهارت زندگی در دوران کودکی است (راد فر، ۱۳۹۷).

در این مقاله به بررسی آموزش دو مهارت اجتماعی (ارتباط مؤثر و روابط بین فردی)، در یک شبکه بومی محلی پرداخته‌ایم. مهارت‌های اجتماعی، مجموعه پیچیده از مهارت‌ها مانند همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغازگر رابطه بودن، کمک خواستن، تعریف و تمجید از دیگران و تشکر و قدردانی کردن هست (نلسون^۲، ۲۰۰۹) این مهارت برای سازش یافتگی و

¹Spinwall

² Nelson

کارکردهای بهنجار مهم بوده و نارسایی در مهارت‌های اجتماعی به‌طور نزدیکی با اختلالات روانی و مشکلات رفتاری مرتبط هستند (فلین، ریکر، دولزال، کونین و ملینز، ۲۰۱۹).

انواع مهارت‌های اجتماعی زندگی

الف - مهارت‌های ارتباط مؤثر

توانایی برقراری روابط اجتماعی، یکی از نشانه‌های اصلی سلامت روان در افراد است. کسانی که از این توانایی برخوردار نیستند، غالباً دوستان اندکی داشته و شبکه اجتماعی و حمایتی محدودی دارند. دستیابی به پیوندهای اجتماعی و به دنبال آن احساس امنیت، آرامش اهمیت و احترام، نیازمند برخورداری از برخی مهارت‌های اجتماعی هست که مهم‌ترین آن‌ها را توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دیگران تشکیل می‌دهد.

ب- مهارت ارتباط بین فردی

برقراری روابط اجتماعی با دیگران، سبب تقویت و ایجاد مهارت‌های روابط بین فردی می‌شود. بشر موجودی اجتماعی است و از آنجایی که ما انسان‌ها به‌صورت گروهی زندگی می‌کنیم، چه بخواهیم و چه نخواهیم دائماً در حال برقراری ارتباط بین فردی هستیم. ارتباط فقط این نیست که حرفی بین ما و دیگران ردوبدل شود، بلکه اعمال و رفتار ما دائماً توسط دیگران تفسیر شده و اعمال ما نوعی ارتباط است و هرکدام از حرکات و اعمال ما نوعی پیام است حتی سکوت، در نتیجه ما برای برآورد ساختن نیازهای خود نیازمند به برقراری ارتباط با اطرافیانمان هستیم و ارتباط زمانی کارآمد است که مثبت و سازگار باشد.

دلیل تمرکز مقاله حاضر بر مهارت‌های اجتماعی

مهارت‌های زندگی اجتماعی مانند ارتباط مؤثر و ارتباط بین فردی، نه تنها برای رشد فردی کودکان ضروری هستند، بلکه به آن‌ها کمک می‌کنند تا در جامعه نقش مثبتی ایفا کنند. این مهارت‌ها پایه‌های یک زندگی موفق، سالم و سازنده را تشکیل می‌دهند و به کودکان کمک می‌کنند تا در دنیای پیچیده امروز به‌خوبی عمل کنند؛ بنابراین، تمرکز بر آموزش این مهارت‌ها از طریق رسانه‌ها، مدارس و خانواده‌ها یک ضرورت اساسی است.

مبانی نظری و تجربی

مهارت‌های اجتماعی به‌عنوان توانایی‌های ضروری برای تعامل مؤثر با دیگران، نقش کلیدی در موفقیت فردی و اجتماعی ایفا می‌کنند. این مهارت‌ها شامل طیف وسیعی از توانمندی‌ها مانند ارتباط مؤثر و بین فردی، همدلی، مدیریت هیجانات، حل تعارض و همکاری هستند. چارچوب نظری مهارت‌های اجتماعی با بهره‌گیری از نظریه‌های روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و تربیتی، به بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری، توسعه و بهبود این مهارت‌ها می‌پردازد. این چارچوب نه تنها به درک عمیق‌تر از فرآیندهای اجتماعی کمک می‌کند، بلکه راهکارهایی برای تقویت تعاملات مثبت و سازنده در زندگی فردی و جمعی ارائه می‌دهد. برخی از مهم‌ترین نظریه‌ها و مفاهیم مرتبط با مهارت‌های اجتماعی ارائه می‌شود:

۱- نظریه یادگیری اجتماعی (آلبرت بندورا)^۱

این نظریه تأکید دارد که افراد مهارت‌های اجتماعی را از طریق مشاهده، تقلید و الگوبرداری از دیگران یاد می‌گیرند؛ به عبارت دیگر، رفتارهای اجتماعی از طریق تعامل با محیط و مشاهده رفتار دیگران شکل می‌گیرند (مهدی زاده، ۱۳۹۳).

۲- نظریه رشد شناختی-اجتماعی (آلبرت بندورا)^۲

این نظریه نیز توسط بندورا مطرح شده و بر نقش تفکر و شناخت در یادگیری مهارت‌های اجتماعی تأکید دارد. افراد نه تنها از طریق مشاهده، بلکه از طریق پردازش اطلاعات و تفسیر موقعیت‌های اجتماعی نیز یاد می‌گیرند.

۳- نظریه دل‌بستگی (جان بالبی)^۳

این نظریه بر اهمیت روابط اولیه کودک با مراقبانش تأکید دارد و نشان می‌دهد که این روابط بر توانایی‌های اجتماعی آینده فرد تأثیر می‌گذارند. دل‌بستگی ایمن به رشد مهارت‌های اجتماعی سالم کمک می‌کند (اجلالی، ۱۳۹۸). چارچوب نظری مهارت‌های اجتماعی شامل طیف گسترده‌ای از نظریه‌ها و مفاهیم است که هرکدام به جنبه‌های مختلف تعاملات اجتماعی می‌پردازند. این نظریه‌ها به درک چگونگی یادگیری، توسعه و بهبود مهارت‌های اجتماعی کمک می‌کنند و می‌توانند در زمینه‌های مختلفی مانند آموزش، روان‌درمانی، مدیریت و توسعه‌سازمانی به کار گرفته شوند.

روش پژوهش

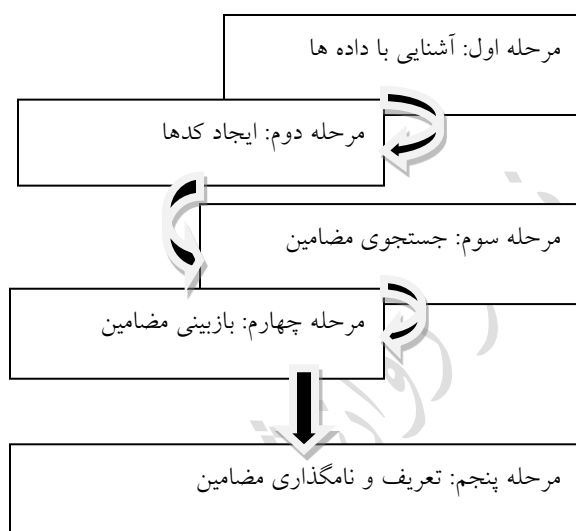
یکی از روش‌های بسیار کارآمد تحلیل کیفی، تحلیل مضمون است. تحلیل مضمون یکی از مهارت‌های مشترک در تحلیل کیفی است، به همین دلیل بویاتزیس آن را نه روشی خاص بلکه ابزاری مناسب برای روش‌های مختلف معرفی می‌کند (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰). این روش برای شناسایی، تحلیل و گزارش دادن الگوهای (مضامین) موجود در داده‌ها (تعداد مصاحبه یا متن) به کار می‌رود (براون و کلارک^۴، ۲۰۰۶).

مضمون یا تم، مبین اطلاعات مهمی درباره داده‌ها و سؤالات تحقیق است و تا حدودی، معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد (اکبرپور نیک قلب رشتی و همکاران، ۱۴۰۱). مضمون الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازمان‌دهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (همان). به‌طورکلی مضمون، ویژگی تکراری و متمایزی است که به نظر پژوهشگر، نشان‌دهنده درک و تجربه خاصی در رابطه با سؤالات تحقیق است. در تحلیل مضمون مانند سایر روش‌های کیفی از منابع اطلاعاتی مختلف استفاده می‌شود دامنه این روش‌ها از مصاحبه، فنون و مشاهده‌ای نظیر؛ مشاهده مشارکتی و کار میدانی تا اسناد و مدارک، گزارش‌ها و دست‌نوشته‌ها را دربرمی‌گیرد. روش تحقیق کیفی برای کمک به محققان در درک مردم و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند، طراحی شده است (بلدسترون و پالمر، ۲۰۰۶).

¹ Albert Bandura² Albert Bandura³ John Bowlby⁴ Brown and Clark

این پژوهش بر اساس روش کیفی انجام گرفته و داده‌های آن با ارجاع به آرشیو برنامه‌های کودک سیمای مرکز کردستان برنامه‌های تولیدی نیمه دوم (۱۴۰۱)، انتخاب شده و با استفاده از فنون بازبینی و تحلیل محتوای کیفی مبتنی بر روش استقرایی به دست آمده. تحلیل مبتنی بر استقرایی تحلیلی است که طی آن محقق از طریق طبقه‌بندی داده‌ها و الگویانی درون‌دادها به یک سخن‌شناسی تحلیلی دست می‌یابد. در مرحله کدبندی باز هر کدام از مفاهیم در قالب ده مقوله اصلی مهارت‌های زندگی بر اساس تعریف سازمان جهانی بهداشت با توجه به آموزش مهارت‌های زندگی کودکان در رسانه مورد مطالعه قرار گرفته شد. کدهای اولیه استخراج شده از متن برنامه باغچه گلان به همراه مضامین به شرح زیر هستند.

نمودار ۱ مراحل انجام تحقیق برگرفته از (براون و کلارک، ۲۰۰۶)

یافته‌ها

در این بخش، برنامه‌های تولید شده یا نمونه‌های انتخاب شده پس از کسب مجوز استفاده از آرشیو به دقت مورد بازشنوایی و بازبینی قرار گرفته و در ادامه هر کدام از پیام‌ها بر اساس مجموعه‌ای نامنظم از داده‌ها گردآوری شده بر اساس نمودار (۱)، مراحل انجام تحقیق برگرفته از نمودار (براون و کلارک، ۲۰۰۶)^۱ انجام شد. مؤلفه‌های به دست آمده از تحلیل محتوای کیفی برنامه سیمای مرکز کردستان برنامه کودک (په پولکان نیشتمان)، بر اساس سؤالات پژوهش عبارت‌اند از:

¹ Brown and Clark

سؤال ۱: آیا رویکرد توجه به ارتباط موثر در برنامه‌های کودک صداوسیما مرکز کردستان وجود دارد؟

جدول ۱. مؤلفه‌های معنی‌دار مربوط به سؤال اول برنامه په پولکان نیشتمان در رابطه با ارتباط مؤثر

مقوله اصلی ارتباط مؤثر	متن استخراج‌شده	توصیف مضمون	مضمون
ارتباط مؤثر	با بزرگ‌ترها صحبت کنید (مجری) با دوستان بازی کن و شعر بخوان، آفرین کار خوبی انجام دادی شنونده خوبی باش مسجد محله ما جشن قرآن در مدرسه فعالیت‌های گروهی و بازی شعر خواندن باهم مهارت کتاب‌خوانی با بزرگ‌ترها صحبت کنید (مجری) با دوستان بازی کن و شعر بخوان، آفرین کار خوبی انجام دادی شنونده خوبی باش	مشارکت اجتماعی و ارتباطات	ارتباطات سالم و مؤثر است
ارتباط مؤثر	شعر بخوان شعر خواندن باهم مهارت کتاب‌خوانی	تقویت خلاقیت و بیان هنری	فعالیت فرهنگی و هنری
ارتباط مؤثر	مسجد محله ما جشن قرآن در مدرسه	توجه به ارزش‌های مذهبی در جامعه	فعالیت مذهبی و آموزشی
ارتباط مؤثر	آفرین کار خوبی کردی	تقویت رفتارهای مثبت	تشویق و بازخورد مثبت
ارتباط مؤثر	با دوستان بازی کن فعالیت‌های گروهی و بازی	اهمیت کار گروهی	فعالیت‌های گروهی و تفریحی

با توجه به داده‌های ارائه‌شده در جدول شماره (۱)، می‌توان تحلیل زیر را برای سؤال اول در رابطه با مهارت ارتباط مؤثر در برنامه په پولکان نیشتمان ارائه کرد.

۱- مشارکت اجتماعی و ارتباطات

این مضمون بر تعامل با دیگران، احترام به بزرگ‌ترها و تقویت مهارت‌های ارتباطی تأکید دارد. عباراتی مانند "با بزرگ‌ترها صحبت کنید" و "شنونده خوبی باش" نشان‌دهنده اهمیت ارتباطات سالم و مؤثر است. این مضمون نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی و ارتباطات مؤثر از طریق تعامل با بزرگ‌ترها و دوستان تقویت می‌شود. این فعالیت‌ها به افراد کمک می‌کند تا مهارت‌های اجتماعی خود را بهبود بخشند.

۲- فعالیت‌های فرهنگی و هنری

این مضمون شامل فعالیت‌هایی است که به رشد فرهنگی و هنری کمک می‌کنند، مانند شعرخوانی و کتاب‌خوانی. این فعالیت‌ها نه تنها جنبه آموزشی دارند، بلکه به تقویت خلاقیت و بیان هنری نیز کمک می‌کنند. این مضمون بیان می‌کند که شعرخوانی و کتاب‌خوانی به عنوان فعالیت‌های فرهنگی و هنری، به رشد فکری و خلاقیت افراد کمک می‌کنند.

۳- فعالیت‌های مذهبی و آموزشی

این مضمون بر مشارکت در فعالیت‌های مذهبی و آموزشی مانند حضور در مسجد و شرکت در جشن قرآن تأکید دارد. این فعالیت‌ها نشان‌دهنده توجه به ارزش‌های مذهبی و آموزشی در جامعه است. این مضمون بیان می‌دارد که فعالیت‌های مذهبی و آموزشی مانند جشن قرآن و حضور در مسجد، به تقویت ارزش‌های دینی و آموزشی کمک می‌کنند.

۴- تشویق و بازخورد مثبت

این مضمون شامل جملات تشویقی است که به تقویت رفتارهای مثبت و ایجاد انگیزه در افراد کمک می‌کند. عباراتی مانند "آفرین کار خوبی انجام دادی" نشان‌دهنده تأکید بر قدردانی و تشویق است. توصیف این مضمون بیان می‌دارد که تشویق و بازخورد مثبت به افراد انگیزه می‌دهد تا رفتارهای مثبت خود را ادامه دهند و بهبود بخشند.

۵- فعالیت‌های گروهی و تفریحی

این مضمون بر اهمیت کار گروهی، بازی و فعالیت‌های تفریحی تأکید دارد. این فعالیت‌ها نه تنها به رشد اجتماعی کمک می‌کنند، بلکه باعث ایجاد شادی و نشاط نیز می‌شوند. توصیف این مضمون بیان می‌دارد که فعالیت‌های گروهی و تفریحی مانند بازی با دوستان، به تقویت روحیه تیمی و ایجاد شادی در افراد کمک می‌کنند. در نتیجه این متن حول پنج مضمون اصلی می‌چرخد:

۱- مشارکت اجتماعی و ارتباطات

۲- فعالیت‌های فرهنگی و هنری

۳- فعالیت‌های مذهبی و آموزشی

۴- تشویق و بازخورد مثبت

۵- فعالیت‌های گروهی و تفریحی

این مضامین نشان‌دهنده تأکید متن بر رشد اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و آموزشی افراد، به‌ویژه کودکان و نوجوانان، است. متن با استفاده از جملات ساده و تشویقی، سعی در ترغیب مخاطب به مشارکت در فعالیت‌های مثبت و سازنده دارد. این تحلیل‌ها نشان می‌دهند که برنامه (په پولکان نیشتمان)، می‌تواند نقش مهمی در آموزش مهارت‌های اجتماعی مانند ارتباط مؤثر در جامعه به کودکان داشته باشد و به آن‌ها کمک کند تا در مواجهه با چالش‌های اجتماعی در زندگی، ارتباط اجتماعی مؤثری داشته باشند. بنابراین تمرکز بر این مهارت در حوزه خانواده و رسانه بسیار مهم است.

مقوله اصلی دوم- مهارت روابط بین فردی

سؤال دوم: آیا رویکرد توجه به روابط بین فردی در برنامه‌های کودک صداوسیما مرکز کردستان وجود دارد؟

جدول ۲. جملات معنی‌دار مرتبط با سؤال دوم برنامه (په پولکان نیشتمان)

مقوله اصلی	متن استخراج‌شده	توصیف مضمون	مضمون
روابط بین فردی	شرکت در کارهای تیمی، با بزرگ‌ترها مشورت کن، سرکارهایتان با بزرگ‌ترها مشورت کنید، من در خانه به مادرم کمک می‌کنم، من با احمد دوستم، من دوست دارم ترکس به یاد خانه‌مان، شهرخوانی در مورد زیبایی‌های روستا، تلاش، کار، همراه با عمل پدر و پسر در مزرعه، تشویق بچه‌ها به خنده و شادی	مشارکت اجتماعی و کار تیمی	اهمیت روابط بین فردی

روابط بین فردی	دارم حرف می‌زنم، اگر غریبه‌ای نوازشت کرد ازش دور شو و اعتراض کن.	تشخیص مرزهای بین فردی	ارتباط بین فردی
روابط بین فردی	مدرسه جای درس خواندن هست،	آموزش شرکت در کار تیمی	آموزش کار تیمی
روابط بین فردی	با بزرگ‌ترها مشورت کن" و "سرکارهایتان با بزرگ‌ترها مشورت کنید	احترام به بزرگ‌ترها و مشورت	اهمیت مشورت
روابط بین فردی	من در خانه به مادرم کمک می‌کنم	اهمیت کمک به خانواده	مشارکت در کارخانه
روابط بین فردی	من یا احمد دوستم" و "من دوست دارم نرگس به یاد خانه‌مان"	اهمیت دوستی و روابط اجتماعی	دوستی و روابط اجتماعی
روابط بین فردی	خوانی در مورد زیبایی‌های روستا"	رشد فعالیت‌های فرهنگی و هنری	فعالیت‌های فرهنگی و هنری
روابط بین فردی	تلاش، کار، همراه با عمل پدر و پسر در مزرعه	اهمیت تلاش و کار	تلاش و کار
روابط بین فردی	تشویق بچه‌ها به خنده و شادی"	اهمیت تشویق به شادی و نشاط	شادی و نشاط
روابط بین فردی	مدرسه جای درس خواندن هست	اهمیت آموزش در مدرسه	آموزش در مدرسه

با توجه به داده‌های ارائه‌شده در جدول شماره (۲)، می‌توان تحلیل زیر را برای سؤال اول در رابطه با مهارت ارتباط مؤثر در برنامه پهلکان نیشتمان ارائه کرد.

۱- مشارکت اجتماعی و کار تیمی:

این مضمون بر اهمیت همکاری و مشارکت در کارهای گروهی تأکید دارد. عباراتی مانند "شرکت در کارهای تیمی" نشان‌دهنده‌ی ارزش کار جمعی و هماهنگی در انجام وظایف است. توصیف: کار تیمی به افراد کمک می‌کند تا با همکاری یکدیگر به اهداف مشترک برسند و مهارت‌های اجتماعی خود را تقویت کنند.

۲- احترام به بزرگ‌ترها و مشورت:

این مضمون بر اهمیت مشورت با بزرگ‌ترها و احترام به تجربه‌ها و نظرات آن‌ها تأکید دارد. عباراتی مانند "با بزرگ‌ترها مشورت کن" و "سرکارهایتان با بزرگ‌ترها مشورت کنید" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: مشورت با بزرگ‌ترها به افراد کمک می‌کند تا تصمیمات بهتری بگیرند و از تجربه‌های دیگران بهره‌مند شوند.

۳- کمک به خانواده و همکاری در خانه:

این مضمون بر اهمیت کمک به خانواده و مشارکت در کارهای خانه تأکید دارد. عبارت "من در خانه به مادرم کمک می‌کنم" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: کمک به خانواده باعث تقویت روابط خانوادگی و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در افراد می‌شود.

۴- دوستی و روابط اجتماعی:

این مضمون بر اهمیت دوستی و روابط اجتماعی تأکید دارد. عبارت "من با احمد دوستم" و "من دوست دارم نرگس به یاد خانه‌مان" نشان‌دهنده‌ی ارزش روابط دوستانه و عاطفی است. توصیف: دوستی و روابط اجتماعی به افراد کمک می‌کند تا احساس تعلق و حمایت کنند.

۵- فعالیت‌های فرهنگی و هنری:

این مضمون شامل فعالیت‌هایی مانند شعرخوانی است که به رشد فرهنگی و هنری کمک می‌کند. عبارت "شعرخوانی در مورد زیبایی‌های روستا" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: فعالیت‌های فرهنگی و هنری به افراد کمک می‌کند تا زیبایی‌های زندگی را درک کنند و خلاقیت خود را بیان کنند.

۶- تلاش و کار:

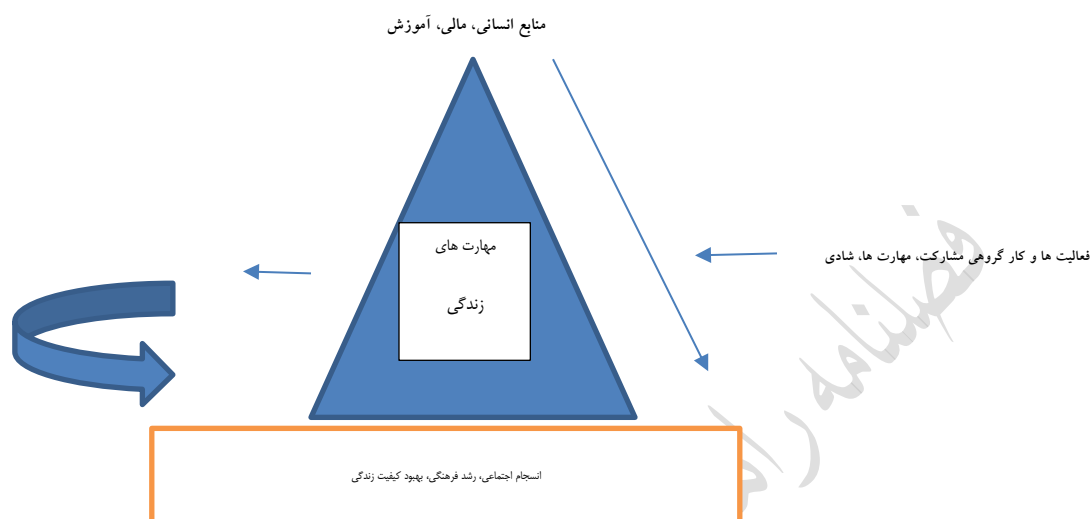
این مضمون بر اهمیت تلاش و کار سخت تأکید دارد. عبارت "تلاش، کار، همراه با عمل پدر و پسر در مزرعه" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: تلاش و کار سخت به افراد کمک می‌کند تا به اهداف خود برسند و احساس موفقیت کنند.

۷- تشویق به شادی و نشاط:

این مضمون بر اهمیت شادی و نشاط در زندگی تأکید دارد. عبارت "تشویق بچه‌ها به خنده و شادی" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: شادی و نشاط به افراد کمک می‌کند تا زندگی را با انرژی و امید بیشتری تجربه کنند.

۸- اهمیت آموزش و مدرسه:

این مضمون بر اهمیت آموزش و نقش مدرسه در یادگیری تأکید دارد. عبارت "مدرسه جای درس خواندن هست" نشان‌دهنده‌ی این ارزش است. توصیف: مدرسه به عنوان محیطی برای یادگیری و رشد فکری، نقش مهمی در شکل‌گیری آینده‌ی افراد دارد. بر اساس جمع‌بندی داده‌های جمع‌آوری شده در رابطه با آموزش مهارت‌های بین فردی می‌توان نتیجه گرفت که برنامه (په پولکان نیستان)، به کودکان کمک می‌کند تا با ارتباط بین فردی مؤثر بر رشد فردی کودکان کمک کند و به آن‌ها آموزش می‌دهد تا در جامعه نقش مثبتی ابراز کنند.

نمودار (۲) طراحی شده رابطه بین مهارت‌های اجتماعی براساس داده‌های بدست آمده با توجه به آموزش مهارت‌های زندگی در برنامه په پولکان نیشتمان

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش، مشارکت اجتماعی و کار تیمی، احترام به بزرگ‌ترها و مشورت، کمک به خانواده و همکاری در خانه، دوستی و روابط اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی و هنری، تلاش و کار، تشویق به شادی و نشاط، اهمیت آموزش و مدرسه، این مضامین نشان‌دهنده تأکید متن بر ارزش‌هایی مانند همکاری، احترام، مسئولیت‌پذیری، دوستی، خلاقیت، تلاش، شادی و آموزش است. متن با استفاده از جملات ساده و قابل درک، سعی در انتقال این ارزش‌ها به مخاطب دارد. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که برنامه په پولکان نیشتمان (یا هر برنامه‌ی مشابه) احتمالاً بر رشد اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و عاطفی جامعه تمرکز دارد. این برنامه ممکن است اهدافی مانند تقویت مشارکت اجتماعی، احترام به بزرگ‌ترها، کمک به خانواده، تقویت روابط دوستانه، توسعه‌ی فعالیت‌های فرهنگی و هنری، تشویق به تلاش و کار، ایجاد شادی و نشاط، و اهمیت آموزش را دنبال کند.

این نتایج می‌تواند به برنامه‌ریزان کمک کند تا فعالیت‌های هدفمندتری طراحی کنند و نیازهای جامعه را به‌طور مؤثرتر برطرف سازند. همچنین، این تحلیل نشان می‌دهد که برنامه په پولکان نیشتمان می‌تواند نقش مهمی در تقویت ارزش‌های اجتماعی، رشد فرهنگی و بهبود کیفیت زندگی در جامعه ایفا کند.

نتایج تحلیل نشان می‌دهد که ارتباط مؤثر و ارتباط بین‌فردی از اهداف اصلی برنامه په پولکان نیشتمان هستند. این برنامه با تمرکز بر فعالیت‌هایی مانند کار تیمی، مشورت با بزرگ‌ترها، همکاری در خانواده، تقویت روابط دوستانه، فعالیت‌های فرهنگی و هنری، ایجاد شادی و نشاط، و حمایت از آموزش، به تقویت مهارت‌های ارتباطی و تعاملات اجتماعی در جامعه کمک می‌کند.

این نتایج نشان می‌دهد که برنامه په پولکان نیشتمان می‌تواند نقش مهمی در ایجاد جامعه‌ای منسجم، مشارکت پذیر و دارای ارتباطات سالم ایفا کند. این برنامه نه تنها به بهبود مهارت‌های فردی کمک می‌کند، بلکه به ایجاد فضایی مثبت و حمایتی برای همه‌ی اعضای جامعه نیز توجه دارد.

پیشنهادهای:

- ۱- آموزش عوامل برنامه در راستای برنامه‌سازی (مجری، نویسنده، تهیه‌کننده و کارگردان و گزارشگر)، می‌تواند به موفقیت برنامه کمک کند.
- ۲- انتخاب موضوعاتی بکر و شایسته کودک در راستای آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند کودکانی موفق تحویل جامعه دهد و به سلامت اجتماعی جامعه کمک کند.
- ۳- استفاده از مجری و تهیه‌کننده‌ای شاد و آشنا به روحیات کودک در برنامه کودک.

منابع

- آقاملا، نسرين؛ نیرومند، لیلا؛ ملکیان، نازنین؛ تاجیک اسماعیلی، سمیه (۱۳۹۹). ارائه الگوی مطلوب مهارت‌های زندگی سواد رسانه‌ای شهروندان. پژوهش‌های جامعه‌شناسی، ۱۴(۱)، ۲۷-۴۰.
- اکبرپور نیک قلب رشتی، عباس و همکاران. (۱۴۰۱). روش‌شناسی تحلیل مضمون در تعیین نسخه‌ها و شاخص‌های حیاتی بودن زیرساخت‌های شهری مبتنی بر ارزش ذاتی. مجله کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی و سنجش‌ازدور در برنامه‌ریزی، ۱۳(۴)، ۱-۵.
- آر، شارما، دی، و شارما، ان. (۲۰۱۷). آموزش مهارت‌های زندگی به‌عنوان ابزاری برای بهبود کیفیت زندگی و مقابله با چالش‌های روزمره. مجله بین‌المللی روان‌شناسی کاربردی، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۰.
- حسینی، سید علی و همکاران. (۱۳۹۱). نقد و بررسی برنامه تلویزیونی خون به خون. فصلنامه کودک، نوجوان و رسانه، ۴، ۱۵-۲۵.
- راد فر، شکوفه. (۱۳۹۷). راهنمای آموزش مهارت‌های زندگی. تهران: پژوهشکده مهندسی علوم پزشکی جانبازان.
- سعادت‌مند، جواد. (۱۳۹۸). انتقال مفاهیم اخلاقی به کودکان در برنامه‌های ترکیبی تلویزیون با مطالعه موردی دروغ‌گویی و راست‌گویی. مجله ایده‌های نو در تعلیم و تربیت، ۱-۱۰.
- شرام، ویلر و همکاران. (۱۳۹۱). تلویزیون در زندگی کودکان (محمود حقیقت کاشانی، مترجم). تهران: مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای صداوسیما. (اصل اثر منتشرشده در سال ۱۹۵۴).
- شایسته، سیاوش؛ اسماعیلی، علی؛ ناصر، رودری. (۱۳۸۹). مبانی روان‌شناسی عمومی. تهران: انتشارات شالک.
- قنبری، لعیا؛ پیر خائفی، علیرضا؛ محمدی، اکبر. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر رفتار خود نظارتی و تفکر خلاق کودکان. فصلنامه خانواده‌درمانی کاربردی، ۳(۲)، ۲۲-۳۲.
- کلینگه، کریس آل. (۱۳۸۴). مهارت‌های زندگی (شهرام محمدخانی، مترجم). تهران: انتشارات اسپند هنر. (اصل اثر منتشر شده در سال ۲۰۰۰).
- کیلی، مری جین. (۱۳۹۶). درآمدی بر مطالعات کودکی (علی رضا کرمانی، مترجم). تهران: انتشارات ثالث. (اصل اثر منتشر شده در سال ۲۰۰۹).
- مصطفوی، فرحناز. (۱۴۰۱). نقش رسانه‌های شنیداری در سلامت اجتماعی (مطالعه موردی: شهروندان شهر تهران). فصلنامه مطالعاتی و تحقیقاتی وسایل ارتباط جمعی، ۳۴(۲)، ۱۲۳-۱۳۱.
- مک کوایل، دنیس. (۱۳۹۰). درآمدی بر نظریه‌های ارتباطات جمعی (پروین اجلائی، مترجم). تهران: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- منتظر قائم، مهدی؛ حاجی کاظم تهرانی. (۱۳۹۳). سواد رسانه‌ای و شیوه‌های نظارتی مادران بر مصرف تلویزیون‌های ماهواره‌ای نوجوانان. فصلنامه رسانه، ۲۵(۴)، ۸۸-۱۰۰.
- مهدی زاده، سید محمد. (۱۳۹۳). نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی. تهران.

▪ میر قائد، ساجد رضایی. (۱۴۰۱). مهارت‌های زندگی و آموزش. تهران: انتشارات شیل.

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brée, J. (1993). *Les enfants, la consommation et le marketing*. Presses Universitaires de France.
- Flynn, Rachel M., Ricker, Ashley A., Dolezal, Curtis, Kunin, Melissa, & Mellins, Claude A. (2019). Residential summer camp for youth with special needs: A longitudinal approach to investigating differences in social skills. *Children and Youth Services Review*, 96, 354–363. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.10.036>
- Huber, B., Yeates, M., Meyer, D., Fleckhammer, L., & Kaufman, J. (2018). The effects of screen media content on young children's executive functioning. *Journal of Experimental Child Psychology*, 170, 72–85. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2018.01.006>
- Johnson, P., Sakamoto, W., & Director, S. (2017). Social learning theory. Retrieved from [URL]
- Lemish, D. (2015). *Children and media: A global perspective*. John Wiley & Sons.
- Mangrulkar, L. (2001). Life skills approach to child and adolescent healthy human development.
- Maryani, E. (2014). Developing media literacy model for children with social and cultural approach. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 4(4), 12–25.
- Nelson, L.E. (2009). An observational study of social skills learning within third, fourth, and fifth grade [Doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania]. <https://www.semanticscholar.org/paper/An-Observational-Study-of-Social-Skills-Learning-Nelson/7f1e482a76fd9c7818a4fd3cd69f12fa47c3c0e2>
- Olderston, A., & Palmer, C. (2006). A brief introduction to qualitative research. *The Canadian Journal of Medical Radiation Technology*, 37(1), 16–19.